

Lectiones Artemidoreae.

Henrico Brunnio s.

At te, mi Brunni, haec mitto, non quod te onirocritarum artibus valde delectari existimem, sed ut meum in te amorem dono tester qualicumque. velim autem inventis meis amice faveas, quanquam non ita, ut mea causa ab indole tua desciscas. itaque adsis huic opusculo qualem te novi, iudex purus et incorruptus veritatisque cum simplicitate cultor fidissimus. vale meque amare perge.

Artemidori Onirocritica recensurus quum scriptum aliquem librum circumspicerem, cuius nisus auctoritate Aldinae foeditates adgrederer, undecimi saeculi codex Mediceo-Laurentianus oculos meos in se convertit, in quo omnis Artemidori posita salus esse videretur. neque ego spe quam de eo conceperam destitutus sum. etenim quum eum ut potui accuratissime excerpissem, tam egregias inde in lucem vidi vocatas esse lectiones, ut turpificatus Artemidori libellus iam etsi non elegantissimus, at certe non ita inelegans libere possit praedicari. est autem codex ille ab homine scriptus indocto quidem, sed ob id ipsum haud spernendo, quippe qui in describendo archetypo suo nihil videatur egisse nisi ut literas quas ante oculos haberet fideliter ac sine fraude repraesentaret.

Ex Mediceo toti pendent codices a Michaele Apostolio exarati Urbinas 107 et Marcianus 267 (B). eorum quem posteriore loco nominavi in Reiffii usum contulerat Iacobus Morellius. at minus inde utilitatis, quam par erat, ad Artemidori orationem redundavit. nam eius collationem tam neglegenter Morellius instituerat, ut variarum lectionum vix tertiam partem aperuerit; Reiffius autem tam parum et ratione et graecitatis scientia valebat, ut in summa bonarum lectionum copia non nimis multas Aldinae sordes eluerit, adeoque absurdis libri sui quibusdam discrepantiis lacessitus incorruptam vulgatam ridicule commaculaverit. veluti quum I 20 in editionibus verissime legeretur μεταρίσασθαι, ex Marciano ille reposuit verba sensu cassa μελετᾶν ἰσταςθαι, quibus scilicet 'ad ea, quae proxime antecedant, respondeatur.' vel quum I 48 in eodem libro reperisset verbum nihili

προσαγωνιῶντες, soni, ni fallor, gravitate deceptus hoc maluit assumere, quam in vulgatae acquiescere verbis fide dignissimis.

Itaque Reiffii et Morellii beneficio vel potius socordia factum est, ut mihi innumeri Onirocriticorum loci ex Mediceo resisterint corrigendi. aliorum locorum turpitudines quibus nihil auxilii a codice suppetebat, coniecturis meis tentavi. sed harum priusquam specimina in medium proferram, ex Medicei cupediis in exemplum pauca subiicienda sunt.

In I 8 extremo haec leguntur in Mediceo: πρὸς τὸ τέλος τὸν αὐτὸν καὶ τὸ τέλος πρὸς τὴν ἀρχὴν καὶ τὸν ἀποδράσαι πειρώμενον οὐκ ἔα διαφυγεῖν οὐδὲ τὸν ἀποδημεῖν βουλόμενον θέλοντα ἔα τῆς οἰκειᾶς ἐξελθεῖν οὗτος ὄνειρος. οὐ γὰρ τὰ πρὸ ποδῶν δύναται φυλάξασθαι τὰ βρέφη καὶ προσπταίει γούν ἐκάστοτε. ἐν δὲ ταῖς δίκαις τῷ μὲν ἐγκαλοῦντι δεινός ὁ ὄνειρος· οὐ γὰρ πείσει τοὺς δικαστὰς διὰ τὸ θράσυλον τῆς φωνῆς, τῷ δὲ ἐγκαλουμένῳ καὶ φεύγοντι καὶ μάλιστα τῷ δεδιότι καταδικασθῆναι ἄφοβος ὁ ὄνειρος· τὰ γὰρ βρέφη συγγνώμης ἀξιοῦνται κἂν ἀμάρτη. haec verba, quae in editionibus desiderantur, ἀκέφαλα sunt et in alieno loco posita; Artemidorea esse sentiet qui eius libellum vel molli perstrinxerit brachio. itaque operae pretium facturus est, si quis mancum corpusculum aliunde suppleverit. ac bene factum, quod eiusdem libri caput tertium decimum vulgo ita terminatum τῷ δὲ νοσοῦντι θάνατον προαγορεύει τὸ ὄναρ, ἐπεὶ καὶ οἱ ἀποθανόντες ἐσχισμένοις ἐνειλοῦνται ῥάκεσιν ὡς καὶ τὰ βρέφη καὶ χάμαι τίθενται in Mediceo plenius sed μειούρως efferatur ita: καὶ χάμαι τίθενται· καὶ οἶον περ λόγον ἔχει ἢ ἀρχῆ. ni mirum luce clarius est proxima haec adiectis verbis, quae capiti octavo affixa sunt, sic amplificanda esse: τῷ δὲ νοσοῦντι θάνατον προαγορεύει τὸ ὄναρ, ἐπεὶ καὶ οἱ ἀποθανόντες ἐσχισμένοις ἐνειλοῦνται ῥάκεσιν ὡς καὶ τὰ βρέφη καὶ χάμαι τίθενται. καὶ οἶον περ λόγον ἔχει ἢ ἀρχὴ πρὸς τὸ τέλος, τὸν αὐτὸν καὶ τὸ τέλος πρὸς τὴν ἀρχὴν καὶ τὸν ἀποδράσαι (lege ἀποδρᾶσαι) πειρώμενον οὐκ ἔα διαφυγεῖν οὐδὲ τὸν ἀποδημεῖν θέλοντα ἔα τῆς οἰκειᾶς ἐξελθεῖν οὗτος (adde ὁ) ὄνειρος· οὐ γὰρ τὰ πρὸ ποδῶν δύναται φυλάξασθαι τὰ βρέφη καὶ προσπταίει γούν (dele γούν) ἐκάστοτε. ἐν δὲ ταῖς δίκαις τῷ μὲν ἐγκαλοῦντι δεινός ὁ ὄνειρος· οὐ γὰρ πείσει τοὺς δικαστὰς διὰ τὸ θράσυλον (lege τραυλὸν) τῆς φωνῆς, τῷ δὲ ἐγκαλουμένῳ καὶ φεύγοντι καὶ μάλιστα τῷ δεδιότι καταδικασθῆναι ἄφοβος ὁ ὄνειρος· τὰ γὰρ βρέφη συγγνώμης ἀξιοῦνται κἂν (lege ἀξιοῦται ἐὰν) ἀμάρτη.

Alterum exemplum esto IV 27 οἷον ἔδοξε τις τὴν ῥίνα ἀπολωλεμένη· ἔτυχε δὲ ὦν μυροπωλῆς. ἀπώλεσε τὴν ἐνθήκην καὶ ἐπαύσατο μυροπωλῶν διὰ τὸ μὴ ἔχειν ῥίνα· οὐκέτι γὰρ εἶχε τὸ δοκιμαστήριον τῶν μύρων ἐν ἧ ἔχοῦτο ἐργασία. quae edita sunt non satisfaciunt. longe melius Mediceus οὐκέτι γὰρ ἔχων δοκιμαστήριον μύρων εἰκότως οὐδὲ τῆ ἀπὸ τῶν μύρων ἐχοῦτο ἐργασία. in proximis idem optime ὁ αὐτὸς pro ὁ αὐτὸς οὖν, v. V 51 ὁ αὐτὸς ἀνιώμενος καὶ δυσφορῶν ἐπὶ τῆ παραλύσει χρονιωτέρα γενομένη ἔδοξε τὸ βάκτρον αὐτοῦ κατεάχθαι. statim cum eodem omittendum πόλιν post τὴν ἑαυτοῦ et scribendum ὅ τι γὰρ λείπη pro λείποι, item ἄτιμος pro ἀπίτιμος et ὁ αὐτὸς pro ὁ αὐτὸς οὗτος. in fine capituli idem egregie supplet ὡς ante νοσοῦντι abiecto τούτῳ post αὐτῷ, denique pro καὶ ὁμως ὁ αὐτὸς ὄνειρος exhibet καὶ οὗτος ὁ ὄνειρος, quae ita copulanda videntur, ut scribatur καὶ οὕτως ὁ αὐτὸς ὄνειρος.

Sed integram Medicei praestantiam monstrabit recensio mea; edenda iam exempla earum correctionum, quas praeter codicum auctoritatem in Artemidori libello molitus sum.

Initium sumam a mendorum genere quodam criticos prae ceteris eludente, glossas dico et interpolationes, quae ἀγρώστιδος instar veterum scriptorum segetem iugulare solent.

Egerat Artemidorus initio II 11 de instrumento venatorio (περὶ κυνηγίου*) finemque huic argumento imposuerat his verbis: αἰεὶ δὲ ἄμεινον αὐτὸν ἔχειν ταῦτα ἢ ἄλλον ἔχοντα ἰδεῖν, ὅσῳ καὶ κρεῖττον τὸ κακοῦν τοῦ ὑπὸ τινος κατοῦσθαι. exinde, quasi canes instrumento venatorio adnumerandi sint, ita pergit: κύνες δὲ θηρευτικοὶ ἐπὶ μὲν θήραν ἐξιόντες ἀγαθοὶ πᾶσι καὶ πράξεων προαγορευτικοί, τοῖς δὲ φεύγουσι πονηροί, ἀπὸ δὲ θήρας ἐπανιόντες ἄφοβοι καὶ ἄπρακτοὶ τετήρηνται. tum ad quadrupedes traducitur oratio ἔπεται δὲ τῷ περὶ κυνηγίου λόγῳ ὁ περὶ ζώων τῶν ἐπιγείων πάντων λόγος διπόδων τε καὶ ἀπόδων καὶ τετραπόδων, quibus verbis aperte declaratur, instrumenti venatorii, non canum factam antea mentionem esse. his denique subiicitur disputatio de quadrupedibus, cuius argumenti initium ab iisdem ponitur canibus et verbis quidem ita compositis, ut sibi ipse Artemidorus furtum fecisse videatur: τῶν κυνῶν οἱ μὲν ἐπὶ θήρα τρέφονται, καὶ τούτων οἱ μὲν εἰσιν ἰχνηνταὶ οἱ δὲ ὁμοσε τοῖς θηρίοις χωροῦσιν οἱ δὲ ἐπὶ φυλακῇ τῶν κτημάτων, οὗς

*) In editionibus post περὶ κυνηγίου male leguntur verba καὶ κυνῶν. desunt in Mediceo.

οἰκουρούς τε καὶ δεσμίους λέγομεν· οἱ δὲ ἐπὶ τερωπῶν, οἱ Μελιταῖοι λεγόμενοι. σημαίνουσι οὖν οἱ μὲν ἐπὶ Θῆραν (lege Θῆρα) τρεφόμενοι τὰ ἔξωθεν ποριζόμενα καὶ τὰς πράξεις*). ὁθεν ἀγαθὸν ἰδεῖν αὐτοὺς Θηρωῶντας καὶ λαμβάνοντας τι καὶ ἤδη εὐφρότας καὶ μέλλοντας ἐπὶ Θῆραν ἐξίεναι· πράξεων γὰρ εἰσι σημαντικοί· οἱ δὲ εἰς πόλιν ἐρχόμενοι ἀπράξια σημαίνουσι, παύονται γὰρ τῶν ἔργων· οἱ δὲ οἰκουροὶ γυναιῖα σημαίνουσι καὶ οἰκέτας (οἰκείασι Mediceus; lege οἰκείους) καὶ τὰ πεπορισμένα κτήματα. at enim hominem sobrium eadem in eodem capite sententias ineptissime geminasse putabis? an verba litteris distincta assignabis lectori, qui Artemidori de canibus disputatiunculam in angustum contractam argumenti instar in codicis sui margine seposuerit, unde postea in scriptoris irrepsit orationem?

Alterum eiusmodi duplicitationis exemplum ita comparatum est, ut ab eo, de quo diximus, perparum recedat, nisi quod gemellae eius partes non iuxta se positae sunt, sed in libris diversis. II 24 leguntur haec: ὅταν μέντοι τις παρὰ τὸν καιρὸν καὶ τὴν ὥραν τοῦ ἔτους τρυγᾷ ἢ θερίζειν ὑπολάβῃ, ἕαν τε ἀγαθὸν ἕαν τε κακὸν ἢ τὸ συμβουλευόμενον, εἰς ἐκείνην τὴν ὥραν τοῦ ἔτους τὰ σημανόμενα ὑπερτίθεται. haec cum iis componere lubet quae in eiusdem capituli initio Artemidorus scripsit καὶ φυντεύει καὶ ἀροτριᾷ ὅτι σημαίνει ἐν τῇ περὶ τεχνῶν λόγῳ προεῖρηται· νυνὶ δὲ περὶ τῶν ἐπομένων τῇ γεωργίᾳ ποιήσωμεν τὸν λόγον. itaque apparet, in hoc certe capite eum acta agere noluisse. egisset autem, si agrorum instrumentis, quae in hoc capite enarrantur, messem immiscuisset, de qua dixerat libro primo. sunt autem in singulis quoque verbis quae displiceant et Artemidorum quasi dedecorent, ut τὸ συμβουλευόμενον, quod vix dicas quid sibi velit, et ὑπερτίθεται, quod passive intelligendum est. quid plura? derivavit haec verba nescio quis ex libri quem dixi capite 51, ubi proprio ac suo loco leguntur haec: θερίζειν δὲ καὶ τρυγᾷ καὶ κλαδέειν παρὰ μὲν τὸν καιρὸν ὁράμενα τὰ τοιαῦτα τὰς πράξεις**) καὶ τὰς ἐγγειροήσεις πάσας εἰς ἐκεῖνο καιροῦ καὶ ὥρας ἀναβάλλεται.

Longe aliter Artemidorum ditavit, quisquis eius orationi interiecit somnia tria ab aliquo coniectore accepta.

I 26 ἔλεγε δὲ τις ὅτι ποτέ τιμι θεασαμένῳ ἐν ὕπνοις

*) Verba καὶ τὰς πράξεις expungenda sunt quippe aliunde illata; id quod apparet ex proxime sequentibus πράξεων γὰρ εἰσι σημαντικοί.

**) Mediceus ὁράμενα τὰς πράξεις τὰς τοιαύτας καὶ τὰς ἐγγειροήσεις exhibens ineptit, ut vulgata. dele τὰ τοιαῦτα.

ὄφθαλμούς κατά πάντας τοὺς δακτύλους ἔχειν τῶν χειρῶν αὐτοῦ προεῖπε τυφλωσιν. καὶ οὕτως ἀπέβη διὰ τὸ ἐπίτηδες προπέμπειν τὰς χεῖρας τοὺς πεπηρωμένους.

II 12 ἔλεγε δὲ τις θεασαμένη τινι ἐπὶ κριοῦ καθυμένῳ καὶ πεσόντι ἕξ αὐτοῦ ἐκ τῶν ἐμπροσθεν, μεμνηστευμένῳ δὲ καὶ μέλλοντι ἐν αὐταῖς ταῖς ἡμέραις τοὺς γάμους ἐπιτελεῖν, προειπεῖν αὐτῷ ὅτι ἡ γυνή σου πορνεύσει καὶ τὸ λεγόμενον κέρατα αὐτῷ ποιήσει. καὶ οὕτως ἀπέβη. καὶ διὰ μὲν τὴν πρόρρησιν τοῦ ὀνειράτος παραιτησάμενος τὸν γάμον καὶ μόλις ποτὲ πεισθεὶς ὑπὸ φίλων μετὰ χρόνον τινὰ ἐγγίμει μὲν τὴν πρόρην αὐτῷ μεμνηστευμένην, δεδιὼς δὲ τὸ ὄναρ ἐφύλαττε τὴν γυναῖκα καὶ διὰ πάσης ἀσφαλείας διεγένετο. καὶ ἐκείνη μὲν ἐνιαυτὸν ἐπιζήσασα διετέλεσεν ἄμεμπτος, ἄλλην δὲ ἐπιγήμεας γυναῖκα, ὡς καὶ νομίσαι αὐτὸν ἀποσκῆψαι τὸ ὄναρ, περιέπεσε τῷ δυστυχήματι. ἀπέβη γὰρ ἐκείνη εἰς ἔσχατον πορνείας ἐκπίπτουσα.

II 59 ἔλεγε δὲ τις ἐν συνοουσίᾳ ποτὲ διηγημάτων τοιούτων κινουμένων ὅτι ποτὲ ἐπὶ ἀνύσει χρημάτων ἐμπύσας τὸν ἴδιον αὐτοῦ νιόν, ἔτι ἀποδήμιον αὐτοῦ ὄντος, ἐθέασατο αὐτὸν ἐν ὕπνοις ἐλθόντα καὶ λέγοντα ἑτρεῖς ὀκτακῶσια νομίσματα ἦνεγκα. καὶ ἀναθέμενός τινι τῶν ἐπιστημόνων τὸ ὄναρ ἔμαθεν ὡς ἄπρακτος ὑποστρέψει αὐτοῦ ὁ νιός. ἢ καὶ ἀπήτησεν, πρῶτον μὲν ὅτι τὰ ἐναντία αἰεὶ ἀποβαίνουσι, δευτέρον δὲ καὶ ὅτι αἰεὶ εἰώθαμεν διὰ τῆς τοιαύτης θέσεως τῶν δακτύλων τῶν τρισηλίων ὀκτακωσίων σημαίνειν τὸ οὐδέν.

Interpolatorem vel formula arguit, qua somnia tria illa incipiuntur. sciendum enim Artemidorum in somniis inferendis artissimo se verborum orbe circumscriptis. nam extremi libri singulis somniis sive capitulis aut formulam ἔδοξε τις praefixit, aut sequente ἔδοξε hominem argumenti principem; in ceteris libris aut eundem tenuit modum *) aut formulam ascivit οἶδα δέ τινα. semel somnium narrare exorsus est his verbis ἐγὼ δὲ ἐτήρησά τινα II 57. vides ergo trium illorum somniorum principia mirum quantum

*) A via quam semel ingressus est nec tum declinavit, ubi auctores somniorum adduxit, ut IV 80 *Μενεκράτης γραμματικὸς εἶπεν ὄνειρον τοιοῦτον. ἐπιθυμῶν τις παιδῶν ἔδοξε κτέ.* II 36 *ἦκουσα δέ τινος λέγοντος ὡς ἄρα ἐδόκει (lege ἔδοξε) τις κτέ.* IV 63 *οἶον λέγουσι τι τοιοῦτον. ἀπολέσας τις ἀνδράποδον ἔδοξε λέγειν αὐτῷ κτέ.* obiter corrige IV 22 *οἶον τι λέγω. νοσῶν τις ἔδοξε*, quae verba aut omissis τι λέγω scribenda sunt *οἶον νοσῶν τις ἔδοξε* aut ita: *οἶον τι λέγουσι τοιοῦτο. νοσῶν τις ἔδοξεν.* neque labis immunia sunt IV 47 *οἶον ὁ παρὰ τοῦ Αἰγυπτίου λεχθεὶς ὄνειρος. ἔδοξε τις.* scilicet digna Artemidoro sunt *οἶον ἔδοξε τις*, reliqua in marginem retrahenda, ubi olim lemmatis instar adscripta fuerunt.

ab Artemidori consuetudine distare. verum et aliae causae accedunt, quibus interpolatorem coarguas.

In II 12 quum Artemidorus inde a paginae 153 versu decimo octavo usque ad sequentis paginae versum secundum arietis significationem explicuisset, subsequentibus quindecim versibus enarravit caprarum omina sinistra. unde somnium his subiectum, in quo homo cernitur in ariete considens, satis grandi ab arietibus, ad quos pertinet, separatur intervallo. declaratur autem ea ipsa sede origo eius adulterina. nam quod ad Aeliani Historiam Animalium exemplis sat multis evici, emblemata non raro ita in orationem invecta fuisse, ut huius contextum et continuationem perfringerint, id luculenter nostro loco accidit, in quo placitis superius traditis exemplum tardissime et praepostere postmittitur.

Eodem argumento demonstratur et primum illorum somniorum importaticium esse. pertinet enim ad verba satis magno spatio ab eo disiuncta *εἰ δέ τις ἀλλαχοῦ ποι* (lege *που*) *τοὺς οφθαλμοὺς ἔχειν δόξειεν, εἰ μὲν ἐν ταῖς χερσὶν ἢ τοῖς ποσὶ, τυφλὸς ἔσται. εἰ δὲ ἐν ἄλλῳ τινὶ μέρει τοῦ σώματος, αὐτὸ ἐκεῖνο νοσήσει τὸ μέρος ἢ πληγήσεται **, *ἢνα ταῖς χερσὶν ἢ τοῖς ποσὶ ψηλαφῶν ὥσπερ βλεπῇ.*

Tertium somnium cum argumento capitis, cuius extremam partem efficit, nullam omnino habet coniunctionem. loquitur Artemidorus de thesauris. nempe exilem thesaurum effodi dicit cum exigua calamitate eius, qui effodiat. e contrario magnum thesaurum moestitiam curasque significare et praenunciare mortem. his verba quae supra adscripsimus pessime conveniunt, ut quae non thesaurum aliquem attingant, sed in nomine exigendo operam perditam esse tradant. vehementer igitur hoc somnium a genuinis Artemidori somniis discrepat, quibus placita praegressa accuratissime illustrantur et quasi suppleuntur. tenendum etiam, praecceptum quale illud est *ὅτι τὰ ἐναντία αἰεὶ ἀποβαίνουσι* sic universe positum ab Artemidoreae artis subtilitate abhorrere.

Transeo ad singula horum somniorum verba. quae si rimamur, nihil sane in primo somnio est, quo graecitas contaminari videatur; at secundum balbutientis ora-

* Pro *πληγήσεται* legendum est *ἀλγήσει*, v. II 49 *εἰ δέ τις νοσῶν ἢ ἀλγῶν τι δόξειε τεθνήναι*. III 51 *καὶ ὅλως συννοσεῖν καὶ συναλγεῖν*. IV 22 *μέμνησο δὲ κάκελον, ὅτι οἱ μὴ νοσοῦντες μηδὲ ὅλως ἀλγοῦντές τι εἴ τινα λάβωσιν* (lege *λάβοιεν*) *συνταγήν ἢ ἀπὸ ἰσῶν* (ita *Mediceus*; corrige *τῶν*) *ἐμπύρων τι λαβόντες αὐτὸ φέροιεν* (lege *λαβόντες ἀποφέροιεν*) *ὡς ὠφελήσου, πρότερον ἢ (dele πρότερον ἢ) νοσήσουσιν ἢ ἀλγήσουσιν τι μέρος τοῦ σώματος.*

tionem refert. *) vide mihi haec: ἔλεγε δέ τις Θεασα-
 μένω τινὶ ἐπὶ κριοῦ καθήμενω καὶ περόντι ἐξ αὐτοῦ
 ἐκ τῶν ἔμπροσθεν, μεμνηστευμένω δὲ καὶ μέλλοντι ἐν αὐ-
 ταῖς ταῖς ἡμέραις τοὺς γάμους ἐπιτελεῖν προειπεῖν
 αὐτῷ, tum διὰ πάσης ἀσφαλείας διεγένετο et in extremo
 capite ἀπέβη γὰρ ἐκείνη εἰς ἔσχατον πορνείας ἐκπί-
 πτουςα. deinde ab Artemidori usu remotum est ἀποσκή-
 ψαι τὸ ὄναρ et ὀνειράτος, quam genetivi formam nunquam
 ille admisit. in tertio somnio inter alia male me habet ἔλεγε
 δέ τις ἐν συνοσίᾳ ποτὲ διηγημάτων τοιούτων κινουμένων
 ὅτι ποτὲ ἐπὶ κτέ. cui affine est in sequentibus ὅτι τὰ ἐναν-
 τία ἀεὶ ἀποβαίνουσι, δεύτερον δὲ καὶ ὅτι ἀεὶ εἰώθαμιν. ne-
 glegentissime etiam scriptum est τὰ ἐναντία ἀποβαίνουσιν
 et διὰ τῆς τοιαύτης θέσεως τῶν δακτύλων τῶν τρισηχίλιων
 ὀκτακοσίων, neque laudari potest quod verbis ἐθέασατο
 αὐτὸν ἐν ἵπνοις ἐλθόντα καὶ λέγοντα τρισηχίλια νομίματα
 ἤνεγκα, quibus nihil inest, quod digitorum gestum signifi-
 care possit, inferantur haec: ὅτι ἀεὶ εἰώθαμεν διὰ τῆς
 τοιαύτης θέσεως τῶν δακτύλων σημαίνειν τὸ οὐδέν.

Restat ut repetam quod supra indicavi, haec tria
 somnia ad eundem patrem videri referenda esse. conicio
 hoc ex formula ἔλεγε δέ τις, cuius in Artemidoreis aliud
 exemplum nullum est. inter primum et alterum somnium
 quae intercedat necessitudo aliis quoque signis indicatur,
 velut eo, quod in illo est ὅτι ποτὲ τινὶ Θεασαμένω —
 προεῖπε — καὶ οὕτως ἀπέβη, in hoc Θεασαμένω
 τινὶ — προειπεῖν — ἀπέβη.

Haec si probabiliter disputata sunt, alia duo somnia
 et ipsa Artemidoro abiudicanda videntur. in eodem de the-

*) Alio loco demonstravi, in glossis interdum glossas delitescere
 secundarias. id ipsum huius somnii oratio testatur. codices enim post
 ἢ γυνή σου πορνεύσει addunt καὶ τὸ λεγόμενον κέρατα αὐτῷ ποιήσει
 καὶ οὕτως ἀπέβη, quae verba copula abiecta margini reddenda esse
 et tertia pronominis persona suadet et clausula καὶ οὕτως ἀπέβη, qua
 inepte somnii praecipitur eventus ita infra renunciatus ἀπέβη γὰρ
 ἐκείνη εἰς ἔσχατον πορνείας ἐκπίπτουσα. cuiusmodi nihil suspicatus
 Reiffius ex Salmasii sententiā σοὶ pro αὐτῷ reponere satis habuit, ut
 non intellexisse videatur, eundem hominem, qui dixisset ἢ γυνή σου
 πορνεύσει addere non potuisse καὶ τὸ λεγόμενον κέρατά σοι ποιήσει,
 sed aut scribi debuisse ἢ γυνή σου πορνεύσει aut ἢ γυνή κέρατά σοι
 ποιήσει. ceterum Artemidori testimonio iam carebit qui *cornulorum*
historiam enarrare volet; neque is, quod sciam, scriptorem Graecum
 Michaelē Psello anteriorem in medium vocare poterit, cuius *περὶ τοῦ*
κερατῶν frustulum in Vaticano codice 1088 exstat. Artemidorus certe
 I 39 de hominum cornigerorum significatu ita disseruit, ut dubitandum
 sit, num isti iam secundo saeculo in proverbium venerint.

sauris capite postquam magnum thesaurum mortem portendere traditum est, haec verba adduntur: *καὶ γὰρ τοῦτο παραφραζάμεν*, quibus somnium indicari exspectes antecedentibus omnino consonans. at sequitur narratiuncula confusa et absurda et Artemidori theoremati confirmando nihil inseruiens: *ποτὲ γοῦν ἐν δυσθυμίᾳ ὧν καὶ φροντίδι ἐθασάμεν ἔμαντον ἐν σπυρίδι ἔχοντα λεπτὰ κερμάτια καὶ εἰλοελθῶν ἐν ἐρασητηρίῳ τινὶ ταῦτα ἀπεκλάπην καὶ ἀπόλωσα. καὶ συνέβη με τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ αἰσίων ἀγγελθέντων περὶ ὧν ἐφρόντιζον εὐθυμησαὶ καὶ ῥᾶρον διατεθῆναι. ex κερμάτων autem mentione apparet eam ad antecedens caput, quod *περὶ νομισμάτων* inscribitur, olim appositam postea alieno capiti intrusam esse. eiusdem denique farinae homini adscribo verba II 48 *ἐγὼ δὲ ἐτήρησα καὶ τοῦτο ἐπ' ἔμαντοῦ συμβάν. ποτὲ γάρ (an γοῦν?) δόξας ὑπὸ τῆς ἔμαντοῦ γυναικὸς ἐν ὕπνοις ὑβρίζεσθαι, τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀκαταθυμίου τινός μοι ὑπαντήσαντος ἐταράχθην καὶ ἐδυσφόρησα, καὶ οὐκ ἦν ἀπεικὸς τὸν ὑπὸ προσώπου ὑποτεταγμένον καὶ ὕφ' οὗ τιμᾶσθαι ὀφείλει ὑβρισθέντα μὴ ἀηδισθῆναι ἢ λυπηθῆναι ἐν πράγματι.**

Sed de somniis alienigenis tantum. pergo ad alios Artemidori locos tractandos.

I 11 *χορὴ δὲ κρίνειν τοὺς ὄνειρους ποτὲ μὲν ἀπ' ἀρχῆς εἰς τέλος ἀποβλέποντα τὸν ὄνειροκρίτην καὶ ὅταν ἢ τὰ θεωρήματα διαλελυμένα ἀπ' ἀλλήλων, ποτὲ δὲ ἀπὸ τέλους εἰς ἀρχὴν ἐστὶ γὰρ ὅτε μὲν ἢ ἀρχὴ τὸ τέλος ἐδείξεν ἀφανὲς ὄν καὶ ἀσύνητον, ὅτε δὲ τὸ τέλος τὴν ἀρχὴν. scripti nihil variant, nisi quod Medicus pro ἀφανὲς ὄν καὶ ἀσύνητον exhibet ἀφανὲς ὄν καὶ οὐκέτι σύνητον, in quibus latet οὐκ ἐὺσύνητον formula Artemidorea, v. II 67 *φανερὰ τε καὶ εὐσύνητα.* sed gravius huic loco mendum subest. loquitur Artemidorus de somniis imperfectis, quorum aut principium obscurum sit aut finis. quas nebulas coniectorem ita dispellere debere, ut ex principio finem, ex fine principium respiciat, quoniam saepe principium luce sua collustret finem, finis principium. cum his vide quam non congruant verba *καὶ ὅταν ἢ τὰ θεωρήματα διαλελυμένα ἀπ' ἀλλήλων*, quibus somniorum particulas interdum dissolvi edocemur. at ut dissolvantur, principio aut fine decurtari somnium inde non sequitur. neque in horum verborum compositione quidquam est, quod probari possit. nam primum ea, ne grammaticae illuderent, sic potius cum reliquis committenda erant: *χορὴ δὲ κρίνειν τοὺς ὄνειρους ποτὲ μὲν ἀπ' ἀρχῆς εἰς τέλος ἀποβλέποντα τὸν ὄνειροκρίτην, ποτὲ δὲ ἀπὸ τέλους εἰς ἀρχὴν, ὅταν γε ἢ τὰ θεωρήματα διαλελυμένα ἀπ' ἀλλήλων.* deinde *θεωρήματα* Artemidoro alias non somniorum argumenta sive*

res per quietem visae dicuntur, sed *praecepta*, ut in libri primi prooemio p. 1, 4 τὸ μεγαλειὸν τῶν ἐν αὐτῇ θεωρημάτων. IV 24 εἰ δέ ποτέ τινα ὄνειρον μηδενὶ τῶν ὄνειροκριτικῶν θεωρημάτων ὑποπίπτοντα μὴ δυνηθῆς (lege δυνηθείης) κρῖναι μὴ ἀθιμίσσης. credo igitur verba illa secernenda ab Artemidori oratione esse et glossatori reddenda, qui ea confecit. copulam addidit, qui ea textui admiscuit, de quo genere dixi ad Aelianum p. III s.

In sequentibus Artemidorus alterum somniorum genus proponit τὸ κατάξηρον, propterea sic dictum, quod ei quasi ansae desint coniecturae; id quod de iis somniis intellegi vult, ἐν οἷς ἢ γραμματὰ τινα δοῦναι διάνοιαν αὐτοτελῆ μὴ περιέχοντα ἢ ὄνομα ἀπόσλογον. *) horum exilitati coniectorum succurrere debere ποτέ μὲν μετατιθέντα τὰ γραμματὰ ἢ τὰς συλλαβάς, ποτέ δὲ ἀλλάσσοντα, ποτέ δὲ προστιθέντα ἢ γραμματὰ ἢ συλλαβάς, ἐνίοτε δὲ ἰσόψηφα ἐπινοοῦντα, δι' ὧν σαφέστερος γένοιτ' ἂν ὁ λόγος. at quis, obsecro, arida unquam ea somnia nominavit, in quibus homines aut literas absoluta sententia carentes sibi videre videntur aut nomina, quibus somnii intellectus nihil adiuvatur? ansis haec somnia carere concedo, sed minime video cur quod ansis destitutum sit, exaruisse dicatur. arborum certe ariditas non in eo cernitur, ut ramis careant. itaque librariorum arbitrio hunc locum labem contraxisse opinor. nempe *aridis* somniis ὄνειροι κατ' ἀπῆροι substituenda sunt, *trunca somnia tamque parum repleta, ut a coniecturibus suppleri ac perfici debeant.* proxime igitur id somniorum genus ab eo differt, quod Artemidorus paulo ante aut principii aut finis obscuritate insigne esse dixerat.

Superest ut verba τοῖς ἀπόροις sive, uti ante Reiffium scribebantur, τοῖς ἀπείροις de medio tollantur. probabilis autem de utriusque lectionis origine coniectura fieri potest. nam illam si amplecteris, glossam habes ad τοῖς καταπήροις adscriptam et alieno loco textui insertam; hanc si arripis, emenda τοῖς πηροῖς et ecce tibi coniectura, qua olim nescio quis vocem καταξήροις emendare studuit. et fortasse ipsum illud simplex Artemidoro pro καταξήροις reddendum est.

I 13 ἀργὰ γὰρ τὰ βρέφη καὶ ἐνειλούμενα τὰς χεῖρας τυγχάνει, χεῖρες δὲ αἱ πράξεις εἴρηται. lege ἐνειλημένα et dele χεῖρες δὲ αἱ πράξεις εἴρηται, quae insiticia esse vel perfecto εἴρηται declaratur. post καὶ γὰρ τὰ βρέφη ὑπὸ ἄλλων ἀρχεται Mediceus addit ὧν οὐ κατὰ γνώμην αὐτῶν, quibus verbis si respondisse censes Artemidorum ad ὧν

*) Ita correxi; προσλέγον Mediceus.

οὐ βούλεται, pro αὐτῶν corrigendum est αὐτοῖς. *) paulo infra pro οὐτε γάρ scribendum οὐδὲ γάρ aut οὐ γάρ, tum expunge γαμῆται ἢ et repone γενήσεσθαι pro γεννήσεσθαι, ἂν pro ἄνωθεν et παρὰ τοῦ δεσπότου pro παρὰ τοῖς δεσπότηαις. denique rectius scribes ὅπου γε οὐδὲ βαδίζειν δύναται omisso αὐτά.

Uteri gestationem in quiete feneratoribus negotiatoribus omnibusque qui auctoritate et potentia ceteris hominibus antecellant male evenire traditur I 14; ἂ γὰρ τὸ πρῖν εἶχον, ἀποθήσονται ἔμποροι τε καὶ ναυκλήροις ἀγαθόν. deest in editionibus causa, cur uteri gestatio mercatoribus naviumque patronis fausta sit; etsi particulam eius servavit Mediceus post ἀγαθόν ἄρπονens γὰρ τὰ φορτία. quae ita supplenda: διαθήσονται γὰρ τὰ φορτία. praeterea pro τε scribe δέ.

I 24 τὸ δὲ ἀπολέσαι καὶ τὰ ὄντα ὅτα τὰ ἐναντία ἐκαστῶ τοῖς ἔμπροσθεν γεγραμμένοις σημαίνει. lege τάναντία ἐκαστοτε τοῖς ἔμπροσθεν γεγραμμένοις σημαίνει. mox dele ἀκουσομένοις ante μειρακίοις.

I 31. p. 49, 13 δοῦλῳ δὲ ἐλευθερίαν προαγορεύει τὸ μηδένα ἔχειν ὀδόντα. ἢ γὰρ οὐ διδούς ἀναφορὰν ὥσπερ τοῖς ὀδοῦσι τροφήν ἢ οὐ λαμβάνων τροφὰς ὥσπερ οὐδὲ ἔπὸ τῶν ὀδόντων τρεφόμενος πάντως ἔσται ἐλεύθερος. scribendum ἢ γὰρ οὐ διδούς ἀποφορὰν. confer I 76 εἰ μὴ ὥσπερ δεσπότη ἀποτόμῳ καὶ ὡμῶ τῇ γαστρὶ τὴν ἀποφορὰν ἀποδοῶσι. III 41 δανειστῆς οἰκέτῃ δεσπότην σημαίνει ἀποφορὰν ἀπαίουντα.

I 41 μαζοὶ δὲ πάσης αἰτίας ἔκτος ὄντες ἀγαθοί. Mediceus ἀγαθοὶ δὲ καὶ οἱ μαζοὶ πάσης ἔκτος ὄντες αἰτίας. recte, modo pro αἰτίας corrigas ἀλκίας.

I 42 σημαίνει γὰρ ἢ μὲν δεξιὰ χεὶρ νιδὸν πατέρα φίλον καὶ ἄλλον ὃν ἐν τῇ συνηθείᾳ καταχρώμενοι λέγομεν ἢ δεξιὰ χεὶρ ἔστι τοῦ ἰδόντος, ἢ δὲ εὐάνυμος γυναῖκα μητέρα ἀδελφὴν θυγατέρα δούλην. in sententia generali, qualis illa est ἢ δεξιὰ χεὶρ ἔστι τοῦ ἰδόντος, introduci miramur somniationem, siquidem nemo herele quisquam nisi *aliquis* homo nominandus erat. emenda ἢ δεξιὰ χεὶρ ἔστι τοῦ δεῖνος, quo eodem genetivo Artemidorus usus est IV 71 ἢ γυνή σοι φάρμακον δίδωσι (lege δῶσει) διὰ τοῦ δεῖνος γνωρίμου καὶ συνήθους. in Mediceo pro τοῦ ἰδόντος est τούτου, unde cognoscitur, et hunc codicem ab interpolatrice manu non omnino liberum esse. superest ut pellatur putidum emblema ἄλλον.

In proximis ὁποτέρων οὖν τις δόξει ἀφρηθῆσθαι optime

*) Cf. Herodot. I 1, 3 ταύτας στάσας κατὰ πρόμνην τῆς νεὸς ὠνέσθαι τῶν φορτίων τῶν σφι ἦν θυμὸς μάλιστα.

Mediceus οὖν ἂν τις: sed praeterea scribendum δόξῃ et fortasse ὀποτέρας, qui casus magnam ab Artemidori consuetudine habet commendationem. confer I 2 τῆς ἡδίστης αὐτῷ χρήσεως ἀφηρημένως. 35 ἀφαιρεῖσθαι δὲ δοκεῖν τῆς κεφαλῆς (ita Mediceus; lege ἀφῆρησθαι: ἀποκεκόσθαι δὲ δοκεῖν τῆν κεφαλῆν vulgo). ibid. p. 57, 23 καὶ οὕτως ἀφῆρέθη τοῦ προτέρου ὀνόματός τε καὶ ἀξιώματος. V 5 ἐάλω καὶ τῆς κεφαλῆς ἀφῆρέθη. 77 ἀφῆρέθη τοῦ στεφάνου. vide etiam II 9 τοὺς δὲ ἐν πίστει ὄντας ἢ τιμῇ παρὰ τοῖς δεσπότηταις ἢ πολλὰ κτήματα ἔχοντας ἀφαιρεῖται (lege ἀφαιρεῖ) τῆς πίστεως καὶ τῆς τιμῆς καὶ τῶν κτημάτων. ibid. p. 145, 3 τοὺς δὲ λοιποὺς ἀφαιρεῖ (ἀφαιρεῖται Mediceus) τῆς οὐσίας. duplicem accusativum semel praeterea codices custodiverunt I 79 οἶδα δὲ τινα ὡς (lege ὅς) ἐπὶ τούτῳ τῷ ὀνειρώφῳ ἀφῆρέθη τὸ αἰδοῖον. hoc quoque loco restituerim genetivum.

In eodem capite p. 63, 7 pro πλείονας ἔχειν δακτύλους τὰναντία σημαίνει τῷ δοκοῦντι ἥτιονας ἔχειν lege τῷ δοκεῖν ἥτιονας ἔχειν. cui correctioni adstruendae si exemplis opus est, vide I 14 τὸ δὲ ἀπογενῆσαι οὐ ταῦτά τῷ ἔτι δοκεῖν ἐν γαστρὶ ἔχειν σημαίνει. 41 πολλοὺς δὲ ἔχειν μαζοὺς ταῦτὸ σημαίνει τῷ δοκεῖν τοὺς ὄντας μείζονας ἔχειν. II 26 ἐγὼ δὲ ἐτήρησα καὶ τὸ παρ' αἰγιαλῷ ἀποπατεῖν ταῦτά σημαῖνον τῷ δοκεῖν ἐν κοπρῶνι χέζειν.

I 47 de suo Reiffius edidit ἔτι καὶ πρὸς ἀπελευθέρους διατείνει· ἐπίσης γὰρ τοῖς ποσὶν ὑπηρετεῖ. pro διατείνει Aldina ἐπιμένει· Mediceus ἔτι καὶ ἀπελευθέρους ἐστὶν μὲν γὰρ ἐπίσης τοῖς ποσὶν ὑπηρετεῖ. scribendum est ἔτι καὶ ἀπελευθέρους σημαίνει. Reiffii medicina adhibenda verbis aegris I 2 ὅσα δὲ εἰς λιμένας καὶ τεύχη ἀγοράς τε καὶ γυμνάσια καὶ τὰ κοινὰ πόλεως ἀναθήματα ἀνατείνει. corrige ὅσα δὲ πρὸς λιμένας — ἀναθήματα διατείνει. in extrema voce restituenda Mediceus viam monstravit διατελεῖ exhibens.

Ibidem verba καὶ πλὴν ὑπὲρ τοὺς πόδας ὄντα εἰκότως οὐχὶ δύλους ἀλλ' ἀπελευθέρους σημαίνει sine copula effe-renda erant, v. II 9 πολλὰ δὲ καὶ Ἀλέξανδρος ὁ Μύνδιος καὶ Φοῖβος ὁ Ἀντιοχεὺς περὶ τοῦ δοκεῖν κεραυνοῦσθαι ἀπὸ πείρας τε καὶ ἰδίας ἐννοίας προσέθεσαν (lege πρὸ ὕθεσαν), πλὴν οὐ πάντα ἀκριβῶς ἰσχυσαν εὐρεῖν.

I 53 οὐδὲν γὰρ ἐν δούλῳ ἐλληνικὸν διδάσκεται. Mediceus ἐλληνιστῆ. scribendum οὐδὲν γὰρ δοῦλος ἐλληνιστὶ διδάσκεται.

I 56 αὐλεῖν δὲ Πυθικοῖς αὐλοῖς πένθος σημαίνει ἢ ἀνάλογον πένθει λύπην καὶ τοὺς νοσοῦντας ἀναιρεῖ. lege αὐλεῖν δὲ πενθικοῖς αὐλοῖς. paulo infra Artemidorus equum celestem significatu haud diversum esse ait ab uxore navi

amica. post quae pergit: ὁμοίος δ' ἂν εἴη καὶ δεσπότη καὶ ἐργοδότη καὶ φίλῳ τρέφοντι καὶ παντὶ τῷ βασιάζοντι. quae omnia iterantur in sequentibus ὅπως ἂν οὖν ὁ ἵππος τὸν ἰδόντα φέρει (lege φέρῃ), οὕτω καὶ γυνή καὶ ἐρωμένη καὶ δεσπότης καὶ φίλος καὶ ναῦς τὸν ἰδόντα διαθήσονται. unde apparet inter δεσπότη et ἐργοδότη copulam male abundare et δεσπότη ἐργοδότη in unam notionem contrahenda esse.

I 66 ὄξος δὲ πίνειν δοκεῖν στασιάζου σημαίνει πρὸς τοὺς οἰκείους διὰ τὴν τοῦ σώματος συστροφήν. lege διὰ τὴν τοῦ στόματος συστροφήν.

I 67 εἴ τις πολλὰ κρόμμνα δόξειεν ἐσθίειν, τύχοι δὲ νοσῶν, ἀναστήσεται· εἰ δὲ ὀλίγα, τεθνήξεται· δακρύνουσι μὲν γὰρ οἱ ἀποθνήσκοντες ὀλίγα, οἱ δὲ πενθῶντες πολλὰ, ἐπειδὴ ἐπι πολὺ δακρύνουσι. post ἀναστήσεται excidisse verba ἄλλον δὲ τίνα πενθῆσει Artemidorus ipse testatur IV 55 εἴ τις νοσῶν δόξειεν ἄπαξ κρόμμνα*) ἐσθίειν, εἰ μὲν πολλὰ, ἀναστήσεται, ἄλλον δὲ τίνα πενθῆσει· εἰ δὲ ὀλίγα, τεθνήξεται.

I 69 ἄλευρα δὲ καὶ ἄλφιστα τὰ μὲν αὐτὰ τοῖς ἄρτοις σημαίνει, ἥτινα δὲ καὶ βαρύτερα. dele καὶ βαρύτερα. non minus absurda sunt, quae leguntur I 66 πίνειν ὕδωρ ψυχρὸν ἀγαθὸν πᾶσι· θερμὸν δὲ ὕδωρ νόσους ἢ ἀπραξίαις σημαίνει πᾶσι χωρὶς τῶν ἔθους ἔχόντων ὑδροποιεῖν· οὐ γὰρ κατὰ φύσιν ἔχει τὸ θερμὸν ὕδωρ. horum verborum qui sensus esse debeat, facile ad intellegendum est. solet enim Artemidorus in talibus ita praecipere, ut res per se quidem sinistras iis tamen hominibus neget detrimentum afferre, qui eas usurpare consueverint. fecit hoc I 22 ξυρᾶσθαι δὲ δοκεῖν τὴν κεφαλὴν ὄλην Αἰγυπτίων ἱερεῦσι καὶ γελωτοποιῶσι καὶ τοῖς ἔθους (ita Mediceus; τοῖς ἔξ ἔθους ed. pr.) ἔχουσι ξυρᾶσθαι ἀγαθόν, πᾶσι δὲ τοῖς ἄλλοις πονηρόν. 75 μυρίζεσθαι γυναίξει πάσαις ἀγαθὸν πλὴν (adde τῶν) μοιχευομένων, ἀνδράσι δὲ πρὸς αἰσχύνῃς ἔσται (lege ἐστὶ) πλὴν τῶν ἔθους ἔχόντων μυρίζεσθαι. 76 τροχοπαικτεῖν δὲ ἢ μαχαίραις περιδινεῖσθαι ἢ ἐκκυβιστῶν τοῖς μὲν ἔθους ἔχουσιν οὐ πονηρόν, τοῖς δὲ λοιποῖς εἰς ἔσχατον ἐλάσαι κίνδυνον σημαίνει. II 3 λευκά δὲ ἱμάτια μόνοις τοῖς ἐθάσι (ita scribendum; ἰώθασι Mediceus, ἱερεῦσι editi) συμφέρεσι καὶ δούλοις Ἑλλήνων, τοῖς δὲ ἄλλοις ταραχάς σημαίνει. 6 ἐμπλέεσθαι δὲ γυναίξει μόναις συμφέρεσι καὶ ἀνδρῶν τοῖς ἔθους ἔχουσι, τοῖς δὲ λοιποῖς καταπλοκάς τῶν χρεῶν (lege χρεῶν) καὶ δάνεια πολλὰ προαγορεύει. unde apparet hoc loco haec fuisse dicenda:

*) A Mediceo absunt verba ἄπαξ κρόμμνα. scribendum aut ἄ (in Mediceo enim pro ὡς ἐπὶ κρομμύων est ὡς ἐπὶ κρόμμνα) εἰ τις νοσῶν δόξειεν ἐσθίειν, aut εἰ γὰρ τις νοσῶν δόξειεν κρόμμνα ἐσθίειν.

aquam in quiete bibere frigidam omnibus bonum est; calidam bibere morbum significat et inertiam, nisi si quis aquae calidae potionibus assuetus sit. atque recte ita statuit Reiffius; sed idem ut hunc sensum ex Graecis verbis extunderet Medicei vestigia *μη ὑδροποιεῖν* sibi sequi visus barbare scripsit *θερμῇ ὑδροποιεῖν*. veram Artemidori manum exempla monstrant supra posita. scribendum *χωρὶς τῶν ἔθους ἐχόντων* abiectis *μη ὑδροποιεῖν*.

I 73 *περὶ δὲ ταύτων καὶ ἀλεκτρούων ἐν τῷ περὶ ζώων ἐροῦμεν λόγῳ*. haec verba foras eiicienda esse non est ut pluribus demonstratur. eiusdemmodi emblemate vitiatum Artemidorus est II 12 *περὶ δὲ ἵππων ἐν τῷ περὶ ἀγῶνος λόγῳ προσείρηται*.

De saltatione scribens Artemidorus I 76 haec habet: *πονηρὸν δὲ καὶ τῷ νοσοῦντά τινα ἔχοντι· τὰ γὰρ αὐτὰ τῷ κοπομένῳ καὶ ὁ ὀρχούμενος πάσχει τε καὶ δρᾷ*. at qui fieri potest, ut qui saltet imitari videatur fessum lassumque, quem quieti se dare, nec saltantis more crura et brachia movere novimus omnes? vel cur qui saltans eadem quae fessus patitur et agit perniciosus evadere dicitur aegrotis morbidisque? peperit has angustias librarii alicuius obtusior oculo- rum acies, quem fugiebat in prototypo suo esse τὰ γὰρ αὐτὰ τῷ κοπομένῳ καὶ ὁ ὀρχούμενος πάσχει τε καὶ δρᾷ. *plangentis* igitur in modum brachia iactat ὁ ὀρχούμενος, neque sic de eo quidquam praedicatur, quod ab ipsius arte nimis longe recedat. ceterum confer V 37 *ἔδοξε γυνῇ ἐν τῷ δεξιῷ μαζῷ ὀφθαλμὸν ἔχειν· τὸς ἦν αὐτῇ ἀγαπητός, ὃν οὐκ εἰς μακρὰν ἐκ ὀψατο*.

Post pauca corrupte de homine habitu scenico induto legitur *ἀναπεπλασμένος* pro *πεπλασμένος*. pro *μεγάλας* γὰρ καὶ *τεριβοήτους ἀσχημοσύνας ποιοῦνται* lege *ποιήσονται*. singularis numerus mendosus est in ὁ μὲν γὰρ *παιόμενος* ὁ δὲ *νηχόμενος* *κινηθήσεται* δι' ὅλων τῶν *σωμάτων*. rescribe *κινηθήσονται*. in εἰ δέ τις ὑψηλὸς ἐπὶ τινος ὀρχοῖτο, εἰς φόβον καὶ δέος *πесеῖται* admirationem facit ἐπὶ τινος, quod in ἐπὶ θῖνος *conversum* voluit Trillerus. sermo est de eo saltationis genere, quo corpus in altum levatur, neque interest in ripamne arenosam hoc agens abeas an aliorum. scripserat Artemidorus *εἰ δέ τις ὑψηλὸς ὀρχοῖτο*, reliqua ad grammatistam redeant.

Proxime in manu scriptis legitur τὸ δ' αὐτὸ καὶ *μᾶλλον παιζοντα* *ιδεῖν προαγορεύει*. pro *μᾶλλον* Reiskius *ἄλλον*, quod ut verum sit, manca est huius loci emendatio et inchoata; relinquatur enim *παιζοντα*, quo vereor ne non comprehendi possint quae praecesserunt praestigiae circulatorum.

riae. at tu vide ne pro *μᾶλλον παίζοντα* corrigendum sit *καλοβατοῦντα*, quam vocem lexicographi de grallatoribus accipiunt pariterque *καλοβάμων καλοβασία καλοβάτης*. at inveterato istorum errore haec voces ad *κᾶλον* relatae sunt, quum prior earum pars a *κᾶλως* repetenda sit. *funambulorum* ergo, non grallatorum artes designant. nec funambulis adiunguntur grallatores in Manethonianis IV 286

ἦν δὲ σὺν Ἑλίῳ τε καὶ Ἀρείῳ καὶ Κύπρις ὄφθῆ, *σχοινοβάτας τεύχει, καλοβάμονας, ὑπόθεν εἰς γῆν γειτονίῃ θανάτιο καταρριπτοῦντας ἑαυτούς, ὧν ὁ πόρος μόρος ἐστίν, ἐπὴν εἰς σφάλματα νεύσῃ*

et V 144

εἰ δ' Ἀρην ὑπόγειον ἔχων φαίνοίτο τις ἀνὴρ, καὶ σὺν τῷδε γένοιτο ἰοβλέφαρος Κνθήρεια, *καλοβάτην σχοίνοισί τ' ἐπ' ἡερόφοιτον ἔθηκαν, Ἰκαρον αἰθέριον πετερίγων δίχα κηροῦ,*

sed duplici nomine insigniuntur funambuli, ut erraverit Manethonis interpret latinus. ceterum vocis *καλοβάμων* prima non, id quod iidem nos docent lexicographi, Manethonis correpta est arbitrio, sed natura sua corripitur; contra in *καλοβάτης* metri causa producitur.

In *μυμολόγοι* δὲ καὶ πάντες οἱ γελωτοποιοὶ ἀπάτας καὶ ἐνέδρας σημαίνουσι Reiskius bene articulum inseruit; sed idem in proximis τὸ δ' αὐτὸ ποιεῖν γελωτοποιεῖν *μυμολογεῖν ὑποκρίνεσθαι καὶ ἔξαπατῆσαι* τινος σημαίνει pro τὸ αὐτὸ ποιεῖν (ita editi; particula δὲ ex Mediceo accessit) coniciens *θανματοποιεῖν* in honore habuit quem privare debebat honore; nescivit enim totam illam sententiam ex modo praegressis paupertino alicuius scioli artificio ita derivatam esse, ut substantiva transfigurarentur in verba.

Excidit particula adversativa ante ἐν ὁδῷ et bis futurum in praesens abiit in *διεξάγειν* et *χρηῆσθαι*. in extremo capite Artemidori consuetudo et divitem et pauperem aut pluraliter dici poscit aut singulariter. aut igitur scribendum *πένησι*, aut relicto *πένητι πλουσίῳ*.

In I 77 vitiose legitur *ἀναδεδῆσθαι* pro *ἀναδεδέσθαι*. mox de coronis hyacinthinis agentem Artemidorum Reiffius haec praecepisse vult: *στεφάνων ναρκίσσων πεποιημένοι πᾶσι κακοί, κἂν κατὰ τὴν ὥραν βλέπωνται, διὰ τὴν ἱστορίαν, μάλιστα δὲ τοῖς ἐξ ὕδατος ἢ δι' ὕδατος τὸν πορισμὸν ποιουμένοις καὶ τοῖς μέλλουσι πλεῖν*. pro *διὰ τὴν ἱστορίαν μάλιστα* δὲ codices praebent *μάλιστα* δὲ *διὰ τὴν ἱστορίαν μάλιστα*, quae ex Reiskii coniectura Reiffius ita conformavit, quemadmodum ea adscripsi. at parum sic ad huius loci integritatem proficimus. nam verba *διὰ τὴν ἱστορίαν* neque

in iusto posita sunt loco, neque omnino sapiunt Artemidorum. is enim ea formula usus non est nisi insertis περί praepositione et pronomine αὐτός, v. II 38. 39 διὰ τὴν περί αὐτὴν ἱστορίαν. III 49 διὰ τὴν περί αὐτοὺς ἱστορίαν. ego et hic orationem emblemate interrumpi puto. ab Artemidoro igitur fuerit στεφάνων ναρκίσσων πεπονημένοι πᾶσι κακοί, κἄν κατὰ τὴν ὄραν βλέπονται, μάλιστα δὲ τοῖς ἐξ ὕδατος ἢ δι' ὕδατος τὸν πορισμὸν ποιουμένοις κτέ. ceterum ne quis quae eieci verba propterea retinenda censeat, quod significationis, quam hyacinthinis coronis scriptor inesse velit, causa aliqua videatur addenda esse, alterum in sententiam meam citabo Artemidori locum, in quo et ipso eiusdem mythi commemoratio ut pervulgati, opinor, omissa est II 7 ὥσπερ καὶ τὸ ἐν ὕδατι κατοπτρίζεσθαι θάνατον προαγορεύει αὐτῷ τῷ ἰδόντι ἢ τινι τῶν οἰκειοτάτων αὐτῷ.

Dele καὶ particulam ante θάνατον p. 107, 24, itemque ante πρὸς τὸν θάνατον p. 108, 1 coll. II 5 ἔχει γὰρ τινα συμπάθειαν τὰ ὄμματα πρὸς τοὺς δακτυλίους διὰ τοὺς ψήφους. statim codices habent σισυμβρίον δὲ καὶ ἀμαράκον καὶ λαπάθου Φρυγίου καὶ ἑλενίου καὶ ἀνεμώνης καὶ σαμψύχου στεφάνους ἀναδεῖσθαι πᾶσι πονηρόν. Reiffius de suo dedit ἀμαράκου Φρυγίου καὶ λαπάθου. quae correctio etsi non improbabilis est, non tamen nego praeposteram quam Φρυγίου occupat sedem emblematis potius indicium videri. pro ἀναδεῖσθαι scribe ἀναδεδέσθαι.

In huius loci vicinitate lege γεωργοῖς μόνοις pro μόνον et σελίνων δὲ στεφάνους νοσοῦντας ἀναίρει ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὕδρωπιάσαντας pro σ. δ. σ. νοσοῦντάς τε ἀναίρει καὶ ὡς τὸ πολὺ ὕδρωπιάσαντας. tum φοίνικος δὲ καὶ ἐλαίας στέφανοι γάμους ἑλενθέρων περιποιῶσι γυναικῶν librariorum sphalma est ignorantium, verbo περιποιεῖν in his libris praeter accusativum rei constanter adiungi dativum personae. unde pro composito simplex restituendum est ποιοῦσιν.

In I 78 haec in codicibus scripta sunt: κατὰ λόγον δὲ τοῦτον ἀποβάντος αὐτῷ, quae Reiffius Reiskium secutus ita mutavit, ut pro δέ reponeret γε. at Artemidorus in talibus omni particula abstinuit, v. I 79 ὀρθῶς καὶ κατὰ λόγον τοῦ τοιοῦτου γενομένου. II 26 ὀρθῶς καὶ κατὰ λόγον ἀποβαίνοντος τοῦ τοιοῦτου. IV 72 εἰκότως ἀποβάντος αὐτῷ τοῦτου. V 77 ὀρθῶς καὶ κατὰ λόγον ἀποβάντος αὐτῷ τοῦ τοιοῦτου. 82 εἰκότως ἀποβάντος αὐτῷ καὶ κατὰ λόγον τοῦ ὀνεύρου. itaque δέ delendum est.

Ibidem non recte procedit sententia in εἰ δέ τις γυναικα ἢν οὐκ οἶδεν ὑπολάβοι περαινεῖν, εἰ μὲν εὐμορφος εἶη καὶ χαριεσσα καὶ σκευὴν ἔχουσα ἱματίων πολυτελῶν καὶ μα-

λακῶν καὶ ὄρμων χρυσῶν καὶ ἑαυτὴν παρέχουσα καλὸν τῷ ἰδόντι. requiro ἔχοι et παρέχοι praeterea ἀγαθὸν corrigendum pro καλόν, quod cum κακόν coniungi ab Artemidori consuetudine alienum est. nam in IV 11 pro καὶ τὰ καλὰ καὶ τὰ κακὰ Mediceus recte καὶ τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ eodemque modo idem in aliis duobus locis IV 17. p. 328, 9. III 23. p. 274, 10.

Uno tenore continuanda sunt verba male scissa εἰ δὲ πρεσβῦτις εἴη ἢ εἰδεχθῆς ἢ καὶ ἄμορφος καὶ κακοείμων εἴη λυπηρῶς διάγοι. καὶ εἰ μὴ παρέχοι ἑαυτὴν, τὰναντία τῇ προτέρᾳ σημαίνει, scribendum enim εἰ δὲ πρεσβῦτις εἴη καὶ εἰδεχθῆς καὶ ἄμορφος καὶ κακοείμων καὶ λυπηρῶς διάγοι καὶ μὴ παρέχοι ἑαυτὴν κτέ. neque in vado sunt quae sequuntur χρῆ γὰρ ἠγεῖσθαι τὰς ἀγνοουμένας γυναικας εἰκόνας εἶναι πράξεων τῶν συμβεβηκότων τῷ ἰδόντι. corrige εἰκόνας εἶναι πραγμάτων τῶν ἀποβησομένων τῷ ἰδόντι coll. III 22 εἰκόνας γὰρ τῶν ἀποβησομένων τοῖς ὄρῳσι πραγμάτων τοὺς πλησίον εἶναι φραμεν, ὅταν γε ἀγνοοῦνται (lege ἀγνοῶνται). 53 οἱ ἀγνοούμενοι ἄνθρωποι εἰκόνας εἰσὶ τῶν ἀποβησομένων ἐκάστῳ πραγμάτων. mox pro vulgato οἷα ἐάν ἢ ἢ γυνή rectius Mediceus οἷα ἐάν οὖν ἢ ἢ γυνή: sed insuper pro ἐάν corrigendum ἄν.

Doctis Graecorum mulieribus Fama adnumeratur in verbis II 9 πῦρ δὲ τὸ ἐν χρήσει ὀλίγον μὲν καὶ καθαρόν ἰδεῖν ἢ φήμη μόνον λέγει ἀγαθόν εἶναι, πολὺ δὲ καὶ ἄμετρον πονηρόν. ex quibus cognoscitur, deam istam, ubi nihil haberet quod foris effutiret, in umbra composuisse libellos onirocriticos. quos versibusne an prosa oratione conscripserit incertum est, ut ambigas, utrum Wolfio subircasaris an Olcario, qui eam catalogis suis immittere neglexerint. sed apage nugae, quas Reiffius peperit, cuius stomacho omnia conveniunt. is enim Aldinam ὑφείμενον exhibentem satis sibi ex Mediceo correxisse visus est illatis quae supra posuimus ἢ φήμη μόνον. ni mirum scribendum est ἢ Φημονόη λέγει, quod ne cui periculosius finxisse videar, conferat mihi Artemidori locum parallelum, in quo definitioni philosophicae ab eadem Fama propositae astutem IV 2 καὶ καλεῖται τὸ τοιοῦτον ἔθος, ἐστὶ δέ, ὡς ἢ φήμη λέγει, νόμος ἄγραφος. scilicet Mediceus hoc loco pro ἢ φήμη λέγει praebet ηφήμερον. ἢ λέγει, in quo quin Phemonoe lateat dubitari nequit. Phemonoen autem si Famae suffecit, non historiam artis onirocriticae genuino aliquo nomine auxisse sed nomen reperisse mihi videor, cui utrumque illud frustum eodem iure affingi possit quo oracula addixit Phemonoe falsariorum princeps Ptolemaeus He-

phaestio. ceterum Phemonoes inter auctores mentio fit, quibus Plinius in libro naturalis historiae decimo usus est. conf. X, 3, 3, 3, 9.

II 12. p. 155, 13 ὄνοι φέροντες μὲν τι ἄχθος καὶ πειθόμενοι τῷ ἐλαύνοντι καὶ ἐρωμένοι καὶ ταχέως βαδίζοντες ἀγαθαὶ πρὸς φιλίαν καὶ κοινωνίαν. his quae causae instar inferuntur verba πρὸς γὰρ τῷ μὴ εἶναι πολυτελεῆ τὴν γυναικα καὶ τὸν κοινωνὸν καὶ προθύμως ὑπακούσεσθαι σημαίνουσι καὶ εὐνοήσῃν aperte monstrant pro φιλίαν repopendendum esse γάμον. mox supple τὸν ἐν τῇ συνηθείᾳ λόγον. vulgo τῇ omittitur.

De bubus operariis et gregariis haec traduntur p. 156, 11: βόες ἐργάται πᾶσιν ἀγαθοί, ἀγελαῖοι δὲ βόες ταραχὰς καὶ περιβοήσεις σημαίνουσι διὰ τὸ ὄνομα καὶ κίνδυνον. apparet, cur boves gregarii ob nomen suum, quod scilicet vocis βοῶω similitudinem referat, portendere dicantur ταραχὰς καὶ περιβοήσεις, non item, cur periculum. desideratur autem periculi mentio in proximis ταῦρος οὐ τὸν τυχόντα σημαίνει, μάλιστα ἀπειλῶν ἢ διώκων. scribendum, igitur ἀγελαῖοι δὲ βόες ταραχὰς καὶ περιβοήσεις σημαίνουσι διὰ τὸ ὄνομα. ταῦρος δὲ κίνδυνον οὐ τὸν τυχόντα σημαίνει, μάλιστα ἀπειλῶν ἢ διώκων. confer II 13 ἀλλὰ κινδύνους οὐ τοὺς τυχόντας ἐπάγει. 23 κίνδυνον οὐ τὸν τυχόντα σημαίνει. III 63 φόβους καὶ κινδύνους οὐ τοὺς τυχόντας ἐπάγουσιν. mox corrupte in editionibus de tauro legitur εἶκε γὰρ τῷ ἰστῷ καὶ τῇ καταρτίᾳ τῆς νεῶς ὅλης διὰ τὰς βύρσας καὶ τὰ κέρατα. in quibus Brunnus scribendum vidit τῷ ἰστῷ. sed praeterea dele τῆς νεῶς ὅλης et τὴν βύρσαν scribe pro plurali. sequentia καὶ τοῦτο ἐγὼ πάνυ ἐτήρησα καὶ πάντοτε συμφώνως ἀπέβη glossatori assignanda sunt.

P. 159, 1 ὄναγρος δὲ ἐχθρὰν πρὸς τινα ἀγνώμονα οὐ πάνυ εὐγενῆ· ἔχει γὰρ τι ὄνον σύμβολον. primum ex verbis subsequentibus μεμνήσθαι δὲ χρὴ ὅτι κοινὸν ἔχει πάντα τὰ ζῶα τὰ ἄγρια πρὸς τοὺς ἐχθροὺς λόγον onagram perspicitur non inimicitiam significare, sed *inimicum*. deinde excidit significandi verbum, quod abesse nequit, neque intellegitur quo sensu σύμβολον accipiendum sit. malim praeterea ἀγνώμονα et εὐγενῆ vinculo ne destituantur, ac desidero neutrum pronominis indefiniti, quod post οὐ πάνυ Atticistarum more constanter sibi alias Artemidorus indulsit, v. II 25 γοναῖκας ἐταιρικὰς καὶ οὐ πάνυ τι κοσμίως. 53 οὐ πάνυ συμφέρονα. III 19 οὐ πάνυ τι συμφέρει. IV 57 οὐ πάνυ τι ἐπιτήδεια. 67 γυνῆ οὐ πάνυ τι ἀγαθῆ· totum igitur locum sic restitutum velim: ὄναγρος ἐχθρὸν προσημαίνει ἀγνώμονα καὶ οὐ πάνυ τι εὐγενῆ· ἔχει γὰρ τι ὄνον σύμ-

φυλον, non tamen refragaturus, si quis pro προσημαίνει melius scribi σημαίνει contendat.

P. 161, 7 pro ἀγνώμονας lege ἐγνώμονας et μεταγόντας pro μεταγαγόντας, v. I 73 δεῖ δὲ τὰ ὑποδείγματα ἔχοντας ἀπὸ τῶν εἰρημένων περὶ τῶν ἀγράφων τεκμαίρεσθαι κατὰ τὸ ὅμοιον μεταγόντας τὸν λόγον. proxima ita scribenda sunt: ταῦτα μὲν οὖν περὶ τετραπόδων ἡμέρων τε καὶ ἀγρίων ἰκανὰ νομιζεῖν (κανονίζειν vulgo, ἰκανομίζειν Mediceus) χρή, καὶ μάλιστα γὰρ τὸν μὴ πομπήν λόγων ἀποδεχόμενον ἀλλ' αὐτὰ τ' ἀληθῆ (τὰ ἀληθῆ codd.) ἐξετάζοντα.

II 14 τοῖς λίνοις τοῖς κυνηγεσίοις. Mediceus κυνηγικοῖς, unde corrigendum κυνηγετικοῖς.

Ibidem pronomen determinativum excidit in αἰεὶ δὲ ἄμεινον ταῦτα ἔχειν δοκεῖν ἢ ἄλλον ἔχοντα ἰδεῖν. supple autόν post ἄμεινον, uti emendate scriptum est II 1 αἰεὶ δὲ ἄμεινον αὐτὸν ἔχειν ταῦτα ἢ ἄλλον ἔχοντα ἰδεῖν. III 47 αἰεὶ δὲ ἀγαθὸν αὐτὸν ἔχειν δοκεῖν ψάραν — τὸ δὲ ἄλλον ἔχοντα ἰδεῖν φροντίδα σημαίνει. tum turbato verborum ordine scribitur ἰχθῦς ἅμα πολλοὺς καὶ μεγάλους. Mediceus πολλοὺς ἰχθῦς ἅμα καὶ μεγάλους. malim ἰχθῦς πολλοὺς ἅμα καὶ μεγάλους. haud procul absunt verba duplici vitata emblemate τοῖς μὲν γὰρ σχολὴν σημαίνει τὸ ὄναρ διὰ τὸ μὴ δύνασθαι [καὶ] πρὸς ἔργῳ τῷ συνήθει εἶναι [καὶ ἀλιεύειν].

(Continuabitur.)

Rudolphus Hercher.